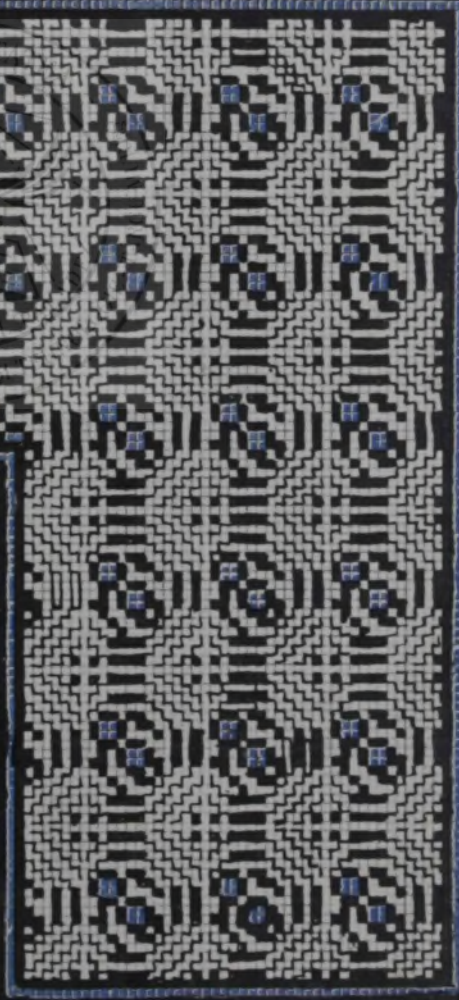

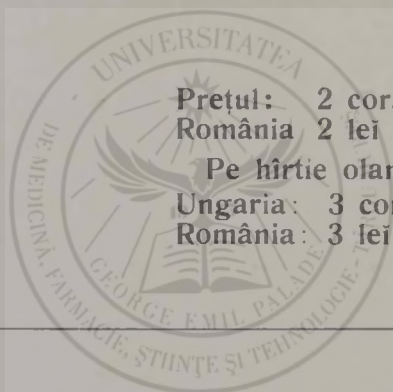
„LUCEAFĂRUL”

An. V. BUDAPESTA. 15 IAN. v. 1906. Nr. 2.

OCTAVIAN GOGA

POEZII

Prețul: 2 cor.
România 2 lei 50 bani.
Pe hîrtie olandeză:
Ungaria: 3 cor.
România: 3 lei 50 bani.

ÎN ACEIAȘI EDITURĂ AŬ MAI APĂRUT :

	cor.	lei
Octavian Goga : <i>Poezii</i>	2.—	2.50
Pe hîrtie olandeză	3.—	3.50
I. Agîrbiceanu : <i>Dela Țară</i>	1.50	2.—
I. Ciocîrlan : <i>Traiul nostru</i>	1.50	2.—
Alex. Ciura : <i>Icoane</i>	1.20	1.60
M. Gorkii : <i>Nuvele</i>	1.—	1.20
Z. Bârsan : <i>Raipurî</i>	2.—	2.50
*		
Coșbuc Gy. <i>Költemények</i> , ford. Révai K.	1.50	2.—

Sub tipar :

Octavian Goga : *Tragedia Omului* (traducere).
George Murnu : *Omer Iliada*, 12 cînturi traduse în versuri. Cu ilustrații.

P. III. 72
9

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

SUB DIRECTIA

Dlor: ALEXANDRU CIURA, OCTAVIAN GOGA, OCTAVIAN C. TÂSLĂUANU.

ORICE REPRODUCERE OPRITĂ.

22 OCT. 2019

PICTURA BISERICESCĂ.

(Sfârșit).

V. Pictura catedralei dela Sibiu.

Un început bun pentru intruparea acestui principiu a făcut pictorul român *Octavian Smigelschi* prin lucrările sale dela catedrala ortodoxă-română din Sibiu. S. — după terminarea școlii de belle-arte din Budapesta — s'a îndelețnicit mult cu pictura bisericească, în deosebi cu cea bizantină, pe care în urma călătoriilor, mai ales prin Italia, pe la cele mai de frunte biserici din Roma, Veneția, Ravena, Palermo, Monreale, cu pictură exclusiv bizantină, prin Bucovina, etc. a învățat a o cunoaște bine. Intre ceice au reflectat la concursul pentru pictarea catedralei S. era — fără îndoială — cel mai inițiat în tainele picturii bizantine și pinzele lui, pregătite pentru expoziții speciale, cuprindeau multe note de-o originalitate mai rară. Deși nu sînt de tot libere de defecte, totuși dovedeau un adevărat talent, care — cultivat cu diligență — se poate desăvirși cu timpul. Astfel conzistorul archid. dela Sibiu l-a angajat pe S., dar — considerînd, că nu dispunea de întreagă suma proiectată numai pentru pictură, precum și faptul, că S. încă nu pictase nici o biserică, din care să-ți poți forma o convingere definitivă asupra operei sale, — conzistorul i-a încredințat numai facerea icoanelor din frontariu și pictarea cupolei celei mari cu cele 4 pendantive ale ei. Pictura frontariului cu 16.000 cor., a cupolei 16.000; evangeliștii 4000 cor., total:

36.000 cor. Lucrările le-a isprăvit spre mulțumirea generală. Hotărîtoare este *impresiunea*, ce ți-o face ansamblul întreg, și aceasta este impunătoare, monumentală.

Cînd intră credincioșii în biserică și-și predispun sufletul pentru rugăciuni, oarecum, involuntar își ridică ochii în sus și observînd, hciplul grandios alui Christos, ca Pantocrat-Atotputernicul, se roagă, reamintindu-și cuvintele psalmistului: „Doamne, Doamne, caută din ceriuri și vezi și binecuvîntă viaa aceasta (poporul), pe care a zidit-o dreapta Ta și o desăvirșește pe ea”. Această rugăciune e și scrisă în jurul lui Pantocrator cu litere latine, dară combinate pe baza facsimilelor de litere bis. edate din partea „Academiei române”, așa, încît să aibă o înfățișare archaică, cum se cuvine la inscripții, nu cu litere gotice, cum — greșit — se fac inscripțiile la bisericile din România (Argeș, Sinaia etc.), nici simple ca literile din un abecedar, cum sînt în catedrala metropolitană din Iași. Bunul Christos și răspunde rugăciunii noastre, căci deacolo de sus, ne trimite binecuvîntarea sa,¹ plină de mîngăiere. În jurul lui Isus stău, într'un inel, care formează o parte din suprafața cupolei, 3 cete îngerești: *Tronurile*, în formă de roate de foc, de aceea au culoare ro-

¹ La binecuvîntare, după usul bis. orientale, degetele dela dreapta trebuie să formeze monogramul lui I. C. X. C.

✓ Q 2304

UNIVERSITATEA PETRU MOIOR TARGH MUREȘ
BIBLIOTECA INST. PED.

Univ. "Petru Maior" Tg. Mureș
094635 2613

șie; *Cheruvimii* cu câte 2 și 4 aripă și *Serafimii* cu câte 6 aripă. Iar spre periferia cupolei urmează celelalte 6 cete îngerești. Toți sînt figuri mari, crescute. Fiecare soiă este reprezentat prin câte 3 îngeri, afară de 2 soiuri, cel dela răsărit, unde la mijloc stă „*Maria Domnului*” cu minile ridicate în sus cătră fiul ei, la care se roagă pentru noi; și cel dela apus, unde vis-à-vis de Stachăria este „*Ioan Botezătorul*”, care asemenea se roagă „pentru noi păcătoșii”. Aceste 6 cete sînt următoarele: *Domniile*, cu vestminte mai simple, fără decorațiuni; *Puterile*, cu vestminte ceva mai bogate; *Stăpiniile*, în ornate deplin împodobite, bogat brodate și tivite; *Începătoriiile* ca soldați; *Archangelii* în vestminte diaconestii, foarte împodobite și *Îngeri* tot diaconii, dară îmbrăcați mai simplu. În biserica răsăriteană — după învățăturile dogmatice și anume după împărțirea ierarhică făcută de Dionisiu Ariopagita — sînt adică 9 cete îngerești. *Dante*, în cîntul al XVIII din *Paradisul* său, încă acceptează această împărțire orientală. Ei stau în jurul tronului lui D-zeu, cum stau sfetnicii intimi în jurul domnitorului. *Prorocul Isaia* ne spune (VI, 1—3), că așa a văzut pe Domnul: șezînd pe scaun înalt și serafimii stau împrejurul lui... și striga unul cătră altul și zicea: Sfînt, sfînt, sfînt etc., adică slăviau în imnuri de laudă pe Stăpînul lumii.

În diferitele biserici din lume rar obvin cele 9 cete îngerești în formă bineprecizată. Adeseori variază mult modul, cum au cuprins diferenții pictori tipul cetelor îngerești. Abia găsim oarecare stabilitate. Se ivia decî necesitatea a se face odată o precizare a fiecărui tip. Aceasta am făcut-o eu pe baza unui studiu comparativ a cetelor îngerești din cele mai renumite biserici și anume: din mănăstirea *Iwiron* (Athos), *Sancharco* (Veneția), *Cefalù*, *Sucevița*; apoi după *Areopagita* și normativul grecesc al picturii bizantine, precizînd *pină în amănunte*, cum are să fie înfățișat fiecare soiă de inger din cele 9 cete. Diferenții îngeri poartă în mini globul cu monogramul lui Christos, așa după cum istoricește s'a dezvoltat în cursul vremilor, alții au cruce, alții lance, alții ripide cu inscripția: „Sfînt, sfînt, sfînt...” adică cîntarea cu care slăvesc pe Domnul din mijlocul lor, uitîndu-se toți la el.

Sub cupolă se află 4 suprafețe triunghiulare (pendantivele). În aceste locuri sînt zugrăviți cei 4 evangeliști:

1. *Ioan*, bătrîn, cu discipulul său *Prohoros*, care cu luare aminte ascultă și scrie cuvîntul, ce i-l dictează magistrul. Deoparte, pe-o stîncă a insulei *Paimos*, unde 63 ani după moartea lui Christos a scris *apocalipsul*, stă *vulturul*, simbolizînd avîntul și înălțimea învățăturilor din evangelia lui Ioan.

2. *Mateiu* cu simbolul lui: un om cu aripă. Acest simbol i s'a dat fiindcă începe evangelia lui cu genealogia omenească a Mint., cu nașterea lui din neamul lui David...

3. *Marcu* cu leul. Evangelia lui începe cu Ioan Botezătorul, ale cărui cuvinte, pregătind calea lui Isus, răsuna în pustie, ca *mugetul* unui leu. Leul mai simbolizează și demnitatea împărătească alui Isus, despre care vorbește *Marcu*.

4. *Luca* cu boul, simbolizînd chemarea preoțească a lui Christos, care culminează în aducerea de jertfe; iară în vechime se jertfia animale. Ev. lui Luca tractează în deosebii despre misiunea preoțească. Cești 3 din urmă au în dosul lor zidurile și porțile unor cetăți, cari simbolizează comunitățile și bisericile întemeiate de ei.

Icoanele din fruntariu sînt cele obicinuite. Praznicile din rînd. II sînt reduse la mai puține, ca să poată fi zugrăvite mai mari și mai cu îngrijire. În rîndul III. sînt 12 apostoli, în mini cu evangheliile lățite de ei. Icoanele acestea, zugrăvite cu ajutorul pictorului sas *Coulen* din Brașov, sînt încadrate și așezate în fruntariul admirabil sculptat de *C. Eabic* dela București.

VI. Aplicarea formelor românești.

O caracteristică specială a picturii din cateedrală este, că broderiile de pe vestmintele îngerilor și ale tuturor sfinților, precum și celelalte ornamente dela obiectele din minile și din jurul lor, sînt toate făcute pe baza motivelor românești, aplicate cu cuvenită selecțiune și potriveală, așa încît nu obvin note discordante. Aplicarea acestor motive a fost o condiție, ce i-am pus-o dela început atît dlui S. cit și celorlalți pictori, cari au reflectat la concurs și au

reflectat și la sfatul nostru. Dl S. s'a familiarizat iute cu aceste forme originale, încît — după ce s'a dat cu ele — nu mai avea nevoie de formele vechi bizantine.

Ghirlanda de ferestre din jurul cupolei, briul lat dela periferia ei și parcanul de sub ea, cu multe sale inele suprapuse, sînt decorate după usul bizantin, dar cu ornamente, compuse cu ajutorul profesorului *Groh* dela belle-arte din Budapesta. Figurile aveau să fie după forme

formelor și de-a le combina așa, ca să resulte ceva pe placul Românului.

* * *

Momentele de căpetenie ale picturii bizantine, vărsate în forme artistice moderne, și aplicarea motivelor naționale, sînt factorii cari fac din pictura catedralei noastre o lucrare, care nădăjduim va forma pragul unei ere nouă în dezvoltarea picturii bisericești la Români. *Ea repre-*

O. Smigelschi : Ingerii.

originale românești; dară de fapt au devenit în mare parte numai un fel de imitații a formelor noastre. Unele mai ales dintre briurile, cari fug în jurul cupolei, au reușit bine; altele însă nu; iară decorațiile dela ferestre sînt ceva prea pestrițe și n'au destulă liniște. Ici colea, colorile învecinate nu armonisează laolaltă. O dovadă mai mult, că trebuie să fii român din naștere și să fi trăit între Români, căci numai așa poți avea simțul de-a alege din mulțimea

sintă o renaștere a picturii bizantine totodată românisat.

Cînd intri în biserică, te cuprinde un simț serios de *admirare*, dovadă că impune ca întreg. De aceea și dl profesor *Nicolae Iorga* din București, scrie, într'un Nr. din August al „Sămănătorului“, — după a noastră părere — ceva cam exagerat, că „*pictura lui Smigelschi va forma gloria timpului, în care a trăit*“.

Dr. E. Miron Cristea.
ieromonah.

INVIERE.

O lume 'ntreagă mi-a rămas în urmă
 Cu goana ei pripită după viață.
 Tu iar mă chemi împărăție-a firii
 Tu 'nlăcrimală, slinlă dimineată!
 Cînd demonul celor pribegi în lume
 Mi-a 'ngenunchiat și dragostea și ura,
 Vin din potirul bunurilor tale
 Întîrziat să-mi cer fărămitura.

Supt adumbriri de sălcii despletite
 Mă 'ndrumă azi cea mai din urmă vrere,
 Sfiala lor imi freamătă un cîntec
 Ș'aieve-aud țărîna cum mă cere.
 Eū, ostentitul călător al nopții,
 Neputincios, azi, poposesc în cale.
 — Lăcaș străbun, cu furnul subîrțec,
 Mă mai primești supt zidurile tale?!

Alitea legi ș'aū picurat otrava
 În inima rălăcitoare 'n lume
 Ș'alitea duhuri privegheau în umbră
 Toți mugurii nădejdi să-mi sugrume.
 Pentru alitea poticniri în cale
 Și ispitiri de 'nvățăluri deșerte
 Ș'alita suflet risipit pe drumuri
 Putea-va oare ceriul să mă ierte?!

Cînd urc acum cărarea de pe culme
 În dulcea pace-a toate iertătoare,
 Eū luptă simt cum sufletu-mi incinge,
 Cum pieptul mieū se zbate și mă doare.
 La orî ce pas se sfarmă o verigă
 Ce-mi lerecase îngrădita minte,
 Și ușurat, — biserică bătrînă, —
 Mă 'nchin la pragul porții tale slinte!

Imi răsăriți, din tremurări de umbre,
 Voi firî cuminți cu zimbete 'mpăcate,
 Voi preoții nădejdi fără moarte,
 Voi cei zidiți din vechea sănătate.
 Văd luminat obrazul vostru rumen
 De înțelesul altor lumî senine —
 — Eū, rob supus al palimilor mele,
 Alit de mult m'am îngropat în mine!..

Adormitor m'alină busuiocul
 Îngălbenit supt candela de pază,
 Prin liniștea ferestrelor bollite
 Infiorală a trecul o rază.
 Lumină blind un chip de muceniță
 Incremenită 'n visu-i de fecioară,
 Și 'n suflet imi pătrunde-o picătură
 Din llacăra ce-ardea odinioară.

Staū biruit la colțul vechi de strană
 Și mințea mea culțemurală-mi spune
 Că 'n drumul ei a răsărit un mugur
 Din mult ascunsa vielii 'nțelepciune.
 Aici în umbra potolită doarme
 Măreța tain' a morții și-a vielii.
 Tu, sulele întunecat de gînduri,
 Tu simți prelung fiorul dimineții...

Un nou botez, de premenire nouă,
 Dă minți mele altă 'ntiripare,
 Cînd din inaltul zidurilor negre
 Coboară glas de binecuvîntare.
 Clopotnița se 'ndoaie și se frînge
 Din bieteale incheieluri uscate,
 Un suflet e ce-i infioară lemnul
 Și din adincul altor vremi străbate.

E clopotul... Copilăria-și plînge
 Comoara ei pierdută 'n pribegie.
 Cu limba lui de rugă și chemare
 Strămoșii toți își spun muștrarea mie.
 Azi imi trimiț nădejdi de veacuri
 Strigarea lor ce vine de departe.
 Eū le ascult și 'n suflet imi invie
 Sămînța bun'a vremurilor moarte.

Octavian Goga.

LA OASTE¹.

Vioara lui Bratosin Țiganul avea săgetături cari te pătrundeau la inimă, iar flăcăii prinși pe după gît, aduși de umeri, frămîntau pămîntul în tropăituri repezi cari cădeau ca o zgomotoasă grindină, rătăcind în ritmul furtunos al Briului. Iar cînd jocul se sparse și flăcăii se strînseseră 'n jurul paharelor, Bratosin înfioră coardele cu o trăsătură meșteră de arcuș și cîntecul recruților începu a se revărsa din laută mai lămurit ca nici odată, mai frumos ca ori și cînd. Flăcăii începură a-l cînta din gură și cuvintele acestui cîntec plutiră departe în sat, în mlădierii de valuri:

„Foae verde de măr dulce
Eși, măicuță 'n deal la cruce
Și te uită cum ne duce!“

Flăcăii cîntau prinși pe după gît și dorul fiecăruia pornia pe aripele cîntecului spre cîte o inimă de fată.

Iar cînd cîntecul se sfîrși, Stoica Năvodaru întinse lui Bratosin un pahar cu vin:

— Ia de colea, moșule, că l-ai zis eu foc!... Dar să te mai învăț și eu ceva.

Și flăcăul cîntă singur alte patru versuri pe care le învășase de la un Moldovan cu care-și făcuse armata:

„Perișorul gălbior!
Stringe-l, maiică, binișor,
Și-l scoate la zile mari
Să mi-l plîngă fete mari!“

Apoi chiui năpraznic:

— Dreepți, leat!... Care plînge?... Bratosine, ce faci?

Lăutarul zise de joc și o putere mare, înaintea căreia nu puteai sta, prinse pe flăcăi de mîni în lanțul unei hori sprintene. Și hora se mări cu prietenii de-ai recruților, cu rezerviști ce se liberaseră în toamna aceia.

— Sus, dorobanți!
— Navală, călărăși!
— Nu vă lăsați, tunari!
— Loc, să treacă flotila!

„Flotila“ o alcătuiau Stoica Năvodaru, Neculai Pleșea și Vintilă Caval.

Și iată că'n frămîntarea aceea de tinerețe se ivi și baba Jordăchioaia. Se oprise în marginea

hori și pușia din lulea. Stoica Năvodaru o văzu, o prinse de mincă din fugă și o zvirlă între el și Pleșea.

— Sus, băbușco!

— Aoleo, mamă, da ce-aveți cu mine, păcatele mele!

— Zi-i mai cu foc, Bratosine, că vrea să joace și baba Jordăchioaia nițel!

Jocul porni și mai furtunos și mai sălbatec, iar baba se prăpădia în zbuciumul acela de tinerețe zgomotoasă. Și cînd jocul se sparse, Stoica Năvodaru îi dădu un pahar:

— Bea, babă Jordăchioaia, că vei fi nădușit sub limbă!

— Bodaproste, mamă, bodraposte! Slujbă ușoară să vă dea Dumnezeu!

— Amin!... Mai ia un pahar și spune-ne care din „răcuții“ ăștia pune galoane de sergent.

— Nu știe baba, zău nu știe!... Dar uite: 'i rău că pleacă flăcăii din sat și rămîn fetele singure!

— Da' de ce?

— Ia așa!

— O fi știind baba Jordăchioaia ceva!

— O fi știind, mamă, că doar n'a 'mbătrînit de geaba.

— E șireată baba, măi! — zise un flăcău.

Șireată ca oaia! — răspuse Năvodaru... Ia, zi o „Mușama“, Bratosine!

Și pe cînd lăutarul trăgea arcușul pe saciz, Stoica Năvodaru se dădu lingă Pleșea și-i șopti ceva. Acesta dădu din cap în semn de învoire mai stătu nițel și porni în circiumă.

Luna plină zvirlia un șuvoiu de aur topit în bătătura plină de flăcăi. „Mușama“ porni săltăreată și Stoica se furișă de flăcăi, eși în uliță și de acolo intră nebăgat în samă în circiumă. Luă pe Pleșea în odaia din fund și chemară pe Năstrapă.

— Nene Criste, ia vezi nu poți abate încoace pe Jordăchioaia?

Circiumarul umplu două ulcele cu vin și le așeză pe mesele din bătătură. Apoi se duse lingă babă:

— Hai încoaci, Jordăchioaia, să-ți dau un rachiu și lasă flăcăii în pace.

¹ Fragment din romanul „Două neamuri“.

Iar cînd o văzu în circiumă, îi făcu vînt în odaia unde-o așteptau cei doi flăcăi.

— Bine-ai venit, mamă Jordăchioaio! o 'ntîmpină Stoica Năvodaru. Pe noi ne cauți?

Baba se dădu mai aproape de ei, sprijinindu-se în nuia.

— Ia de colea cu noi un pahar de vin și spune-ne ce mai ști.

— Ce sa mai știu, maică?... N'ați aflat că era să mă omoare în bătae hoțul de Nicoli.

— I-auzi! Dar de ce?

— De-al dracului!...

Putrezi-i-ar hoitul cînd o putrezi sticla! Atunci, nici atunci!

— Ei cum? Te-a bătut ne-tam, ne-sam?

Baba se uită prin prejur ca un om care se teme să nu fie auzit și spuse cu glasul scoborit:

— M'a pus la cale să scoț din minți fetele oamenilor pentru băiatul arendașului și mă tot cinstia cu cite-un rachiū. Dar dac'a văzut că nu vreaū, m'a scos datoare, mi-a ținut calea ca un hoț și m'a lăsat lungită 'n drum în bătae.

— Ai văzut, măi vere, că tot n'a fost minciună ce am auzit eu? zise Stoica lui Pleșea, făcîndu-î cu ochiul.

Apoi către babă:

— Și pe care fată pusese ochii băiatul arendașului?

— Pe Mariora lui Crivăț!

Privirile celor doi flăcăi se întîlniră, aspre, ca niște tășuri de oțel.

— Da' ce făgăduise Marioarii?

— O salbă de cincî poli la gît.

Ușa se deschise încet și Năstrapă intră înăuntru:

— Vă caută flăcăii!

— Venim și noi acum! răspuse Stoica.

Apoi către Jordăchioaia:

— Lasă, bătrîno, că n'are să ne mai vază kir Nicolî prin prăvălia lui. O să-l batem noi la pungă c'atunci simte el!

Cei doi flăcăi eșiră în bătătură și se ameste-

O. Smigelschi: Evangelistul Luca.

cară printre ceilalți. Dar Neculai numai de joc nu era bun acum. Stoica Năvodaru îl văzu atît de fără chef și veni lingă el.

— Ce, ești copil? Asculți tu toate minciunile Jordăchioaei? Ea a vrut să ne așite pe noi în potriva Grecului fiindcă a bătut-o! — Pleșea nu zise nimic. Își înfipse minile în brîu și privi așa peste flăcăi. Îi vedea atît de vesel și știa că mine vor pleca. Și el era vesel pînă mai adineaorî... Pîndi pînă se amestecă Stoica printre flăcăi și plecă...

Satul era înecat în lumină. Pe glugile de prin curți luna zvirlia luciri de bronz, iar pe coperișul de tinichea al bisericii presăra zăpadă.

Era așa de cald și așa de bine încît ai fi crezut că se 'mprimăvărează și că mine-poimîne vor eși oamenii la plug. Din spre cîmp venia une-orî miros de ogoare. Flăcăul mergea tăcut, cu căciula îndesată pînă pe ochi, cu minile în buzunar, adus nițel de umeri.

Ce frumoasă era Vultureasca lui așa pe lună, Aici copilări și flăcăi el; de satul acesta îl legați atîtea ani din viața lui! atîtea dragi amintiri îi răsăriau acum în suflet, sclipind în promoroaca de argint a trecutului. Aici era Marioara lui, norocul lui, viața lui...

În urma lui auzi de odată niște pași de om grăbit și Stoica Năvodaru îl ajunse.

— Da 'ncotro, măi vere Culai?

— Ia așa pe uliță.

— Merg și eu cu tine.

— Ba mai bine m'ai lăsa singur!

— Nu te las, nu te las! Știu eu ce vrei să faci tu!

— Ce vreau să fac?

— Să nu te 'mpingă păcatul să-î faci de petrecanie lui Nicoli azi! Lasă-l pe Nicoli pe sama noastră, a celor ce rămînem. Avem noi ac de cojocul lui.

Pleșea nu mai zise nimic. Vedea numai că se putea bizui pe acest flăcău tomnatec al lui Năvodaru și o frăție caldă îl legă și mai mult de el.

Îi puse mina pe umăr și se dădu mai aproape de el:

O. Smigelschi: Evangelistul Marcu.

— Măi, frate Stoico!... Eū mă duc... Dar dacă o fi să se întimple ceva, dă-mi de știre.

Celalalt își înfipse minile în briū (amîndoi își înfingeau la fel minile în briū) și se uită drept în ochii lui:

— N'ai grijă, măi frate Culai! Stoica Năvo-daru nu doarme!

Șicei doi flăcăi deteră minași se despărțiră „frați”.

Fata se strecură afară, ușoară ca o pisică, și se furișă în grădină. Luna era acum sus, înconjurată de o horă de aburi. Satul era cufundat în somn adînc. Un om se desprinsese de lingă un pom și veni spre ea.

— Bună sara, Marioaro!

— Bună sara, Culai!

Cei doi îndrăgostiți rămaseră tăcuți unul lingă altul, scâldați în lumina dulce de lună. Simțiau că vorbele-s de prisos, vedeau că ochii lor înotau în aceeași adîncă fericire și știau că nu le va mai fi dat multă vreme să măi trăiască atît de frumoase clipe ca acelea. El simțea că putea nădăjdui în această inimă cinstită de fată, iar ea îl plîngea, în gînd pe el că pleca în străini, pe ea că rămînea cu dorul lui.

Și într'un tirziū fata întrebă:

„Cînd crezi c'o să-ți dea drumul pe cîteva zile?

— Tirziū!... Peste doi ani poate.

— Ei, nu-i nimic! Număi să fii sănătos. — Ce nu se petrece pe lumea asta cu sănătate și cu inimă bună!

— Așa-i, dar sint cinci ani la mijloc și tu n'o să mai ai trai bun cu bătrîni.

Fata avu căutătură de dulce dojană:

— N'ai tu credință 'n mine?

Iar flăcăul îi petrecu brațul drept pe după mijloc și într'un avînt de dragoste curată o strînse la piept încet, cu grijă, cu sîială, cu un nemărginit dor de a-i muri la picioare. Și luna îi învăluia în mreaja ei subțire de lumină, presăra peste ei praf de aur...

— Te las cu bine Marioaro!... Să te gășesc sănătoasă!

— Mergi sănătos, Culai!

Flăcăul porni, iar ea se uită după el pînă ajunse la șanț. Îl văzu cum sare sprinten peste el, apoi cum se oprește și se măi întoarce încă odată spre ea. Apoi pieri. Iar ea se îndreptă înspre casă, cu o mare durere în suflet.

C. Sandu-Aldea.

DE N'AI FI FOST...

Cer de nori întunecat
Doarme dus, nelegănat
Nici de soare, nici de vînt, —
Fără vise 'n somnu-i sfînt.
Și n'aude cum mugesc
Apele ce clocotesc,
Cum s'aleargă 'nfricoșat
Val de val întăritat,
Dîra apelor de-o cresc
Peste mal cum năvălesc,
Dunga malului de-o scad
Cum îl surp' călîndu-și vad.
Și nu vede nici în larg
Valurile cum se sparg,
Cum se sfișie pin' mor
În virtejul spumelor, —
Pin' odată ai clipit
Mii au fost și s'au topit...

Mii au fost, — și s'au topit
Ca un val zădărnîcit,
Visurile cari odat'
Sulțelul mi-au zbcuiumat, —

Azi, pe unde-i fi, nici știu
Plînsul anilor puslii,
Tînga dorului nezis
Nu-i afla-o nici în vis. —
Ci de-o fi într'un tirziū
Umbra vr'unui gînd să-ți fiū,
Nu-ți întuneca 'n cîinți
Zărire seninei minți,
Ci rămii străin și mut
Zbcuiumului ne-știut,
Cum stă cerul de străin
Vieților ce i se 'nchin.

Că de n'ai fi fost de loc
Tu, visatul meu noroc,
De-ar fi fost să nu te știū,
Prea mi-ar fi de tot pusliū
Frigul anilor stingheri
Fără ris, fără dureri...
Nu m'ar mîngăia acum
Nici grămada cea de scrum
Ce-a rămas din focul slîns
Nu de vreme, ci de plîns...

Brăila

Fatma.

DOUĂ IUBIRI.

De departe ai gândi că e o pădurice și că printre arborii stufoși cine știe cum a rămas cite-o pată albă de var. Numai cînd te apropii și vezi cum iasă pe drumul alb carele cu boi indesați, ce-și mișcă pe 'ndelete lăstarele, rume-gînd, cu ochii de jumătate închiși, — vezi că acolo trebuie să fie o gospodărie de oameni. Și ce mai oameni! Cînd vezi unul, să stai în loc și să te uiți după el pînă îl scapi din vedere. Înalt, albeneți la față de par'că nu eî staî în arșița soarelui, cu mustăți negre și cu niște ochi pătrunzători, de-î simți pînă'n suflet cînd s'au oprit odată asupra ta. După ce nu-î mai vezi, simți că trebuie să privești sus în înălțimi, cași cînd ar fi să vezi un vultur cum trece pe de-asupra ta. — Intri însă pe drumul neted în păduricea acea și vezi că nu e numai o gospodărie de oameni, o hodaie, ci un sat întreg, ce stă tihnit în umbra pomului bogat. O măretie, un simț de neatîrnare se desprinde par'că din orice casă șindrilă, cu pereți albi ca de lapte, cu ograda largă. Băeți sănătoși bulgari se joacă pe la porțițe. Ți se oprește privirea pe ei: au ochi umezi, negri, obrajii impurpurați, fragezi, de să-î tai c'un fir de păr. Femei nu prea vezi, — unde și unde cite-o bătrînă, cu furca în brîu, șede la poartă și-și umple poala șurții de lînă cu gușile din caer, ce atîta le-a amestecat în gură, pînă era aproape să le înghiță. Și tot mergi pe drum încolo mirîndu-te, pînă ce între arbori înalți, bătrîni, cu ramurile mestecate, zărești o casă înaltă grea, cu pereții suri, ce pare că a împietrit de veacuri acolo. Două turnulețe, la mează și la răsărit, își desvâlue în lumina soarelui, coperișele pline de negei suri și verzii. Ai zice că e biserică, dar prea pare că-ți spune: „stai departe, trecătorule!“ Și în jurul bisericilor nu se trage așa un zid gros și înalt, cum e zidul ce încunjură hotarul de grădină în care e casa asta. Vezi bine că nu-î biserică! Iată biserica, drăguța, colo mai la luminiș, pe-o măgură mică. Vezi crucea neagră de lemn de-asupra clopotniței cernite, și știi că lingă ea zidirea ceea trebuie să fie casa Domnului. — Si aproape de biserică casa popii, — știi, să fie cinste satului întreg. Oa-

menii zic că vor face eî și biserică nouă, dar întii au trebuit să șteargă de pe fața pămîntului casa cea veche în care a șezut popa cel bătrîn. Că era mai mare rușine o așa casă. Vrednici oameni!

Dacă ești domn și trecînd prin satul ăsta nu intri la popa, a doua oară să nu mai treci, că-ți iasă 'n drum și te spală, — orî cine ai fi. „Crezi că n'am să omenesc un oaspe? Crezi că trebuie să cumpăr vin dela jidanul ca să-ți dau un păhar? Ce mai lume! Să meargă ca pe lingă o poartă străină, pare că sîntem urși și nu oameni! Ce, nici acum nu vrei să vii?“ — Tu ești străin, nu l-ai văzut în viața ta, dar acum simți că trebuie să-l urmezî. E de o frumusețe cum n'ai mai văzut. Mustățile groase, perdute în bogăția de barbă neagră, niște ochi în cari totdeauna vezi sufletul, — sufletul aprig, aprîns, o frunte înaltă și senină. Să-l tipărești și să-l pui în biserica cea dintii din țară, unde umblă crăese și cocoane mari, și să vorbiască o țară întreagă de el. De unde Dumnezeu sfîntu să se fi sălășluit în satul acesta? Dar n'ai vreme să te gîndești mult, că popa-ți deschide porțița. Simți de-acuma de ce-l arde pe popa să nu treci pe lingă el, fără să-l cercetezi. O curte curată ca un păhar și niște șoproane și niște grajduri, de să te întorci și să te uiți mirat la popa. „Apoi de, astea ce-s? Iac'asa! Ziduri“. Zice și te duce în casă. La început nu vezi nimic, ai senzația că visezi. Și așa în vis vezi două chipuri de fete, de-ți pierzi toate mințile cînd stai înaintea lor. Vin și dau mina cu tine, și tu nu știi de le-ai strîns mina ori numai umbra minii lor. Dintr'o altă odaie vine preuteasa: ea trebuie să fie, e mai în vristă, dar tot așa de frumoasă. Nu poți zice un cuvînt legănat, abia tîrziu îți scapă un oftat adînc din piept. Încetul cu încetul îți trece senzația că visezi și ochii ți se luminează de odată și inima ți se umple de o bucurie nemărginită. Și nu ai văzut în viața ta oamenii aceștia pînă acum! Dar te simți așa de bine între ei, așa de acasă, de nu ți-ar mai veni nici cînd să te duci de acolo. Numai acum înțelegi deplin stăruința popii de a te avea

O. Smigelschi: Archangelii.

oaspe. O așa îndestulare, atîta sănătate și viață nu ți-a mai fost dat să vezi. Dacă ai fost des-nădăjduit mai înainte cînd mergeai pe drum, — cînd pleci din casa popii, simți că ai cîștigat o putere uriașă de muncă și de luptă. Și popa arăta că 'ntr'adevăr are cu ce omeni oaspeții. Copilele umblău sprintene, de să nu fi adus nici un puiū fript, nici un rind de plăcinte, te-ai fi săturat vîzîndu-le mersul. Popa să nu fi adus nici o cană de vin vechiū din pivniță, te-ar fi îmbătat numai cu muzica glasului plăcut.

Aspră fire popa, vedeaî din cum trîntește păharul de masă de citeori il golia. Fetele zimbău și te ucideaū numai c'o privire aruncată pe furîș. „Suflete, cîntă-ne ceva, s'audă și dumnealū o prîvighetoare din pădurile noastre!“ Popa zicea astfel cătră preuteasa. Și spunea cuvintele așa de liniștit, fără nici un semn de fală, cași cînd altul în locul lui ar fi zis: „Femeie, dă-mi un chibrit!“ Preuteasa sorbia și ea din păhărel, așa cum sorb femeile, și pri-

via apoi țîntă la popa. O doină curată, sūptire, tremurată, umplea odaia par'că nu cu glas, ci cu un parfum îmbătător. Să jori că 'n tot lungul Tirnavelor și citu-i țara Secașului nu găsești o țarancă sau o fată care să cînte așa.

Stai așa și ascultî și dela o vreme te cuprinde o teamă: de judeci oare cu mintea sănătoasă, ori de e un vis tot ce te încunjoară în casa asta. E drept că și țărani ca 'n satul acesta nu găsești, să umbli poște de-arîndul, așa lugeri de oameni. Și aū un cer senin ca cicoarea, și aū păduri înalte de brad, și un aer de-ți aduna singele în obraji.

Dacă apuci să scapi pină nu se întunecă și să-ți vezi de drum, te depărtezi cu o imagine curată de vis, care te urmărește zile întregi. Dacă însă ai apucat să rămii pină se aprinde lampa, se schimbă totul. Vinul vine mereū, popa bea virtos, dar nu se îmbată nici odată. Numai ochii îi scînteiază, glasū-i e mai puternic, și din cînd în cînd i se încrețește fruntea. „Bea, frate, ce sfintu, așa român ești? Bea că-mi crapă

buțile în pivniță și n'are cine bea. Zvintă-l, frate, să nu rămie un picur." Și el prinde cu amindouă minile cana de vin și umple iar păharele. „Așa! lumea asta se duce, iac' așa se trece cum înghiți un păhar de vin. Și să ai cel puțin câteodată pe cineva, cu care să bei. Femeile, ele nu știu!” Golește iar păharul și-l izbește puternic de masă. Ochii-i caută pe cineva prin casă și nu găsec nimic. Fetele, știind ce are să urmeze, se retrag încet, sfioase pe divanul din fund. Preuteasa, văzind și ea ce vine acum, se apropie mai tare cu scaunul de popa. El se uită țintă la străin: „Înțelegi tu, frate, ce va să zică aceea: Să muncești o viață și să n'ai pe nime de cine să legi o nădejde? Asta o poți înțelege, asta nu-i greu de înțeles! Dar să fi avut pe acel cineva, să-l ai și acum, și totuși să n'ai nici o nădejde! Asta s'o pricepi tu! Că femeia-i femeie, și-atit! Crezi că nu-mi iubesc fetele? O, tu nu știi, frate, tu nu știi nimic!” — Preuteasa se apropie mai tare și-i

spune încet: „Las', dragă, vezi copilele iar se supără!” Popa nu mai zice nimic, fetele se ridică și trec în odaia vecină. Asta o durea pe preuteasa! Vie oaspeți cit de mulți, aducă popa pe cine vrea în casă, dar să-l lase să plece pînă nu se înoptează. Că dacă s'a 'noptat odată, popa n'ar mai lăsa vr'un oaspe să plece pentru lumea asta. Și-apoi s'apucă să-i spună lucruri pe cari nu le înțelege străinul, și cine știe ce gânduri își va face despre ei.

Popa un răstimp mare nu zice nimic. Se gîndește la ceva foarte depărtat, căci privește prin pereții odăii ca și cînd ar fi de sticlă. Apoi se scoală deodată în picioare: „Să fi avut pe cineva odată, frate, și-apoi să nu-l mai ai! Și tu să fii cel ce-i poruncești, și totuși să nu-i poți porunci! Să vezi cum ți se zdrobește o nădejde tare, și să stai cu minile în sin. Ba cînd te întilnești cu cel ce-a fost al tău, să fie destul să-ți zică o vorbă, ca tu să nu-i mai poți zice nimic. Asta s'o înțelegi tu, și-apoi să-mi

O. Smigelschi: Stăpâniile.

înțelegi inima! Să te doară sufletul, pen-trucă ți se zdrobește, și totuși să ți se ume-ziască ochii cind vezi că el e fericit“. Preuteasa îl împacă iar, popa își umple păharul, se ridiă, c ciocnește cu tine și zice foarte serios, cu glasadînc:

„Să trăiască Dan, la mulți ani să trăiască!“ — Apoi adaogă scurt: „Acum s'a gătat. Nu mai bem!“ Dar de durmit trebuie să dormi la ei în noaptea aceea. Popa în pat se liniștește și povestești cu el de-a mai mare dragul. Știe atîtea întîmplări, atîtea pătani și le spune așa de frumos. Tu stai nedumerit, și nu știi nici la ce să te gîndești. Dar în curînd ți se reîmpros-pătează impresia cea dintîi ce ai avut-o, cînd ai intrat în casa popii, și-adormi visînd cum două zile se pogoară din cer și înseninează văzduhul tot!

II.

Oamenii spun că de cînd s'au pomenit, în satul acesta au fost tot preoți din neamul Mun-teneștilor. Popa Ion, popa Niculae, popa Vasile, și așa pe rînd toți ciți sînt amintiți la eșirea cu darurile, pînă la preotul ce face acum pome-nirile celor adurmiți, pînă la popa lancu, toți sînt din neamul acesta. Cîntăreți vestiți și niște dragi de români, de fetele celea măi frumoase din jur scăpărau toate să le fie preuteșe. Oamenii cu dare de mină din moș strămoși, cari puneau în buzunar, fără să se uite la ei, banii ce-i că-pătau la boteze și cununii. Pentru înmormîntări nu-și aduce nime aminte să fi luat vr'odată ceva. Era destul că fac îngroparea, căci aveau o inimă miloasă de lăcrimau alătura cu ru-deniile celor adurmiți. Popa care a fost înaintea lui lancu, — popa cel bătrîn — a murit în furci în vremile de lumină mare și de izbucniri puternice ale răzmeriții. Oamenii-ți arată și acum locul, — aproape de biserică, — unde și-a dat sufletul ca un făcător de rele. Și cînd îți povestesc cum s'a întîmplat, nu se uită la tine, ci ochii lor privesc, arși de durere și încruntați, spre munții vinefi, ce-și desvălue în lumina soarelui toată greutatea lor. Cînd sîrșesc de spus, numai atunci își pleacă capul în pămînt și zic în glas plin de remușcări par'că: „A fost un sfînt!“

Popa lancu, nu știe nime de ce, nu vorbește nici cînd despre tatăl-său, nu-l amintește nici odată pe „popa cel bătrîn“. În casă însă, sub icoana răstignirii, îi are chipul, un chip care

privește, ager și muștrător, pe oricine intră în casa popii lancu. Numai cînd cele două fete trec pe lingă el, par'că privirile i se îmbună și un zîmbet par'că vrea să-î încremeniască pe buze. Cînd trec copilele și cînd trecea Dan, feciorul popii lancu, singurul fecior. Numai cit Dan nu prea era pe acasă. Popa lancu l-a dat de mult la carte, să nu se stingă vița de chi-rotoniți a Munteneștilor. Și-a vrut el să-î deo vâuițatură temeinică. Dintîi l-a dat la școli românești. Și învăța băiatul, că avea o frunte deschisă și niște ochi luminoși, de se înseni-nau și dascălii și simția par'că așa o căldură la inimă, cînd răspundea Dan. Popa lancu însă nu era mulțumit. Cîte-odată se gîndia mult, părea că vede el ceva departe, și după ce ispră-via cu gînditul zicea preutesei: „Tu, Mario, cine știe...“ Dar vorba n'o isprăvia niciodată, să știe preuteasa ce vrea să spue. A văzut nu-mai că la a cincia clasă Dan a trebuit să meargă la școli străine. Băiatul s'a împotrivit cit l-au ajutat puterile lui de cînsprezece ani. Cînd l-a suit popa în căruță, a răcnit odată: „Nu mă duc, tată!“ și-a dat să sară din căruță. Dar lancu -a luat în brațe, l-a strîns odată la pept, l-a sărutat și i-a zis așezîndu-l frumos pe lădiță: „Ce știi tu! Ba te duci!“

Preuteasa a rămas ca de var, răzîmată de stilpul porțiții, pe cînd sluga voinic ardea cu biciul caii suri, ce alergau în sărite. Și Dan le-a scris a treia zi că ia lumea 'n cap, așa i de urit, așa i de străin. Dar n'a luat-o că a patra zi popa a fost acolo și numai atîta i-a zis copilului: „Măi, Dane, mă, nu vrei tu s'a-sculți de tatăl-tău, mă?“ D'ai trâmura glasul și ochii îi erau plini de lacrimi. Copilul s'a uitat un răstimp la el, apoi plînsul izbucni și numai atîta a putut să zică: „Rămii, tată!“

Și a dus-o bine Dan și la școală străină, că avea o minte ageră. Dar cînd venia pe va-canțe acasă, preuteasa nu se putea mira de ajuns de ce e copilul ei așa de palid și de ce are durerea aceea mare în ochi. Preotul se fă-cea că nu vede nimic. Icoane nedeslușite, im-brobodite de neguri, îi veniau mereu în minte, nespuse de atrăgătoare. Nu știa ce are să fie, dar simția că acolo departe, cînd va fi lumină, va trebui să-l vadă și pe Dan al lui. Într'o va-canță, Dan plecă foarte supărat de-acasă. Ziua

intreagă a hoinărit pe câmp, -pintre muncitorii, prin păduri, și când veni sara acasă obrajii îi ardeau și ochii-i erau plini de vâpăi de lumină, Era numai preuteasa acasă și Dan i-a povestit tot ce-a văzut în ziua aceea, cu atîta patîmă, de gîndia-i că va țîșni sîngele din obraji. La urmă oftă și zise numai atît: „Vezi, mamă dragă, cum îs oamenii noștri, și dascălii străini — la școală — ne spun că stăm pe-o treaptă cu țiganii. Ce bațjocură!“

Doi ani de zile așa a dus-o feciorul popii lăncu. Dar cînd a terminat clasa a șasa era de optsprezece ani și-i mijia o mustăcioară moale și deasă, de se opriau fetele din sat pe drum, și ziceau: „Uî, tu dragă, la ficiorul popii!“ Iar babele oftău: „Tu, soro, oare vom mai trăi noi să-l auzim și pe Dănuț citînd Evangelia?“

Preuteasa, așa cite-odată, se gîndia că oare ce fată din jur ar vrea Dan să fie preuteasă aici în satul lor. Dar lui, vezi bine, nu ar fi îndrăznit să-i zică o vorbă legănată. Sîmția că Dan ar fi roșit pînă după urechi. Că fată, Dan e de optsprezece ani și într'o sară, prin Iulie, a venit acasă aprins la față ca un bujor. Se apropie de preuteasa și-o întreabă — privind-o cu ochi foarte neliniștiți: „Mamă, cine e domnișoara aceea care umblă cu baronița delă noi în trăsură?“ — „Cine să fie, fată-sa.“ — „Fată-sa?“ întreabă mirat Dan. „Gîndiam că e una străină!“ „Pentru noi e ca și o străină“ zise preuteasa. „Nu umblăm la ei, nu vin la noi. Ce-am și căuta? Apoi nu ne-am putea nici înțelege. Nu știu o vorbă românește, deși mai ales doamna a trăit mult în satul nostru. Dar, ian spune-mi, cum țî-a venit în minte să întreb?“

Dan nu mai cuteză să prîviască în ochii preutesei. „Eram printre lunci, pe drum. Aū fost acolo la coasă vr'o douăzeci de Români și să vezi cum staū acum întinse pe lunci brezdele groase. Mirosul de iarbă înflorită te îmbăta și de-asupra era un cer senin ca lacrima. Să te fi tot plimbat pe drumul acela. De-odată însă aud cum durăe o trăsură în ropotul de copite alor doi cai negri, cu gîturile încordate. Mă 'ntorc, dar nu mă 'ntorc bine și căruța trece pe lingă mine. Acolo baronița și o fată. Copila avea o pălărioară albă și haina întreagă îi era ca zăpada. Numai ochii și sprîncenele îi erau negre, — încolo zăpadă din pădure.

Zău, mamă, de nu-ți spun drept: dintii credeam că-i un înger.“

Preuteasa se uită la el și ride cu mare poftă. „Vezi, Dane, eū credcă nici nu-ți veî fi ridicat pălăria. Ce vor fi gîndit, doar' pe baronița o cunoști!“

— Nu mi-am luat-o, că nici n'am avut vreme... Dar copila, dupăce a trecut căruța, îndată și-a întors capul și s'a uitat la mine. Auzi, mamă, chiar în ochi mi s'a uitat!“

Preuteasa rise din tot sufletul. „Mai știu! Încă te-a fi deochiat Ella, bat-o s'o bată de fată. Hai, Dane, că-ți sting eū cărbuni și nu țî-a finimic!“

Dan nu zise nimic, ci eși în curte, de-acum merse în grădină, apoi veni iar în curte. Deschise porțița și eși în uliță. Amurgise bine și vitele s'au fost culcat prin curțile creștinilor. Liniștea creștea mereū, se auziaū zvonuri depărtate, cu cît te apropiai mai mult de capătul satului. De-asupra, luminile albe se indesaū tot mai tare, bătucind ceriul, cași cum ai bate dese cuie de argint cu gămălie de diamant pe un fond întunecat, neguros.

Ajuns în capătul satului, Dan se întoarse iarăși pe-acelaș drum. Mergea acum repede. Acasă cîină în grabă și se culcă.

Îi plăcea să doarmă vara afară. Casa popii are pridvor, și-acolo, doamne, ce pat și-a mai făcut Dan. Aproape un păr, — sădit de strămoșii lor — își tremură frunzele ușoare la cea mai mică boare. Aci, să fi avut gîndurile de pe lume și totuși trebuie să poți dormi. Așa a crezut Dan totdeauna. Si iată, în sara asta tot nu-l prînde somnul. Di tot ce a văzut astăzi, două imagini se redeșteaptă mereū: aude duruitul trăsării și vede fata. Și în răstimpuri îi vine în minte vorba „Ella“, — mamă-sa a zis c'o cheamă Ella. Bine, dar ce avca el cu fata aceea? Nimic! Iac'așa. i s'a părut și lui că-i un înger. Atîta tot. Dan se zvîrcolia în pat și cerea să adoarmă. Dar atunci o vedea cum își întorce capul și cum i se uită drept în ochi. Și uite, Dan vede și acum ochii aceia. Pentru ce și-a întors Ella capul? Fleacuri! De ce să nu și-l fi întors, doar nu e țîntuită în trăsură. Pacea adîncă crește mereū peste sat și abia tîrziū se ridică și luna plină, albă. Dar cînd a văzut-o, a avut o senzație foarte ciudată: să prîndă cu minile amîndouă luna de pe cer, să o ascundă în sin: cum e rece, par'că așa l-ar răcori.

A doua zi, cînd era și popa Iancu în casă, zise preuteasa: „Vezi, Dane, tu ai putea să-ți petreci frumos vacanța. Să vezi ce raiu e în grădina baroniții. Cum știți tu ungurește, i-ați mai ținea de urît Ellei, că n'are săraca pe nime să mai schimbe o vorbă, numai florile din straturi și paserile din întunecimea arborilor stufoși“. Dan aruncă o privire furișe la popa, apoi își plecă capul în pămînt. Dar nu poate sta mult așa și iasă afară. Iancu se uită întrebător la nevastă Preuteasa rise și-i spuse pățania d. erii a lui Dan. „Copil, părinte, să-l vezi cum mi-a povestit de însuflețit cum s'a întîlnit cu baronița și cu fată-să“. Popa Iancu, după un răstimp de tăcere, cași cînd s'ar fi gîndit la altceva, zise, fără să se uite la preuteasa: „Copil copil, dar uite că-î dă mustața!“ Apoi, privind la Maria, zise iar: „Nu vezi că-î dă mustața?“

Zilele din Iulie dogoresc ca un cuptor aprins, dar popa Iancu are o grădină cu iarbă subțire, de mătăasă, vecinic umbrită. Sub nucul rotat, cu coaja crăpată, doamne, cum citia de bine Dan, cu gîndul dus departe, prin pădurile de brazi cu aerul tare, pe potecile uitate a munților bătrîni, de unde s'a pogorit odată atîta cinste și vitejie, ca să se stingă batjocorită în văi, și să rămle munții goi, înegriți de durere. Avea popa cărți frumoase, și Dan, cum învăța la străini, trebuia să citească și românește, că românește avea să facă odată slujba sfîntă în biserică. Și Dan sta ceasuri întregi acolo la umbră și citia, și cînd îi spunea popii ce i-a plăcut mai mult, acesta îl privia cu niște ochi, ce păreau că voesc să vadă în inima băiatului.

Dan merse și acum în grădină. Dar cecea citia acum i se părea foarte cunoscut, a mai citit de atîtea ori aceleași pagini par'că. Întorcea foaie după foaie, ochii îi lunecau peste și-ruri ca peste o oglindă lucie de apă. Și e veche cartea asta și, iată, unele șire sînt mai șterse. Pare că el n'are alta de făcut decît să stringă din ochi ca să vadă slovele acelea. Da, de alteori putea să citească în tihnă. Dar acum cine e de vină, că dintre pruni nu zboară bine o mierlă galbină și vine alta să fluere cu atîtea întorsături, par'că anume ca s'o ascuți? Și cînd au mai dat prin grădina popii atîtea gheunoii verzi să bată mărunt toaca în toate păr-

țile, de să nu faci alta, numai să-ți tot întorci capul după ciocănitul lor, cași cînd te-ai apăra de-o albină, ce-ți tot bizăe pe la urechi? Vezi bine că Dan nu-î de vină, că el nu le-a chemat. Și în urmă păcat e că închide cartea și iasă la uliță? Și așa s'a mai răcorit și n'țepenește omul dacă nu se mai mișcă.

Dan a eșit în sat, dar nu știa unde să meargă. Va da el pe undeva, că doar într'o zi de vară e larg hotarul. Cînd a ajuns însă pe lîngă zidul lor înalt, a simțit așa un fel de frică și a trecut grabnic: Să nu se deschidă cumva porțile grele ale curții, și căruța baroniții să ese chiar acum, și să treacă în ropotul de copite a celor doi cai negri, cumu-i tăciunile, cu gîturii încordate. Cînd era departe acum, a stat și a privit în urmă. Nu era nimic, numai un car venia în mersul legănat al boilor. Dan porni și-î veni în gînd: oare ce ar fi să audă duruital trăsării de erii? Ce să fie, ia ar trece pe drum incolo de nici nu ar avea vreme s'o vadă. Fără să se mai gîndiască la căruța, îi veni deodată în minte lunca de ieri, cosașii, brazdele de iarbă mirositoare. Doamne, mai ales sulfina și sinzienele cum îmbalzamau aerul. Și se vedea de acolo departe, de săfi tot privit cum se înalță munții vineți.

Cosașii erau acum în altă parte, adînc în lunci. Și nu se auzia șueratul de șerpî a coaselor, nu vedeai cum se înclină domol iarba, înaltă. Vedeai numai cum se leagănă, stînd par'că în loc, românii plecați de spate. Și din cînd în cînd coasele se răzimau în toporiști și începeau să glăsuiască, cum fac primăvara prin frăgarî stigleții: ciovinc-ciovinc-ciovinc-ciovinc. Copiii spun că atunci zic stigleții: opinci-opinci.

Dan se plimbă pe drumul alb dintre lunci, cum se plimba și asară, dar mirosul de sulfina nu se mai simte, și colo spre miazăzi, unde dau munții, azi e o negură deasă, de nu se mai vede nimic.

Cîteva zile tot așa a dus-o ficiorul popii Iancu, se plimba în toată sara printre lunci și trecea repede — în sat — pe lîngă zidul acela sur. Simția așa niște unde ușoare, străvezii, călduțe, cum cearcă să-î pătrundă întreg trupul, dar cari se depărtau iarăși. Acasă, preuteasa nu i-a mai amintit nici odată de Ella,

dar popa se uita din cînd în cînd cercetător la băiat. Nu avea însă nici el vreme să se mai gîndiască la toate. Era în toiul secerii și-a venit români gîtiți de sărbătoare, cu trei ceterași după ei, să-i facă popii claca. Dan în ziua aceea și-a uitat și de căruță și de Ella. Că în holda înaltă cîntău seceriile, acolo undula șirul lung de fete, plecate peste mînunchiurile grele, și cîntău și ele cu obrajii îmbujorați. În urmă feciorii chiuiau, stringeau în legăturile lucii znopii, îi ridicau și-i izbiau apoi să stee în picioare. Țiganii stringeau virtos ceterile sub barbă și din cînd în cînd înodau vr'o coardă. Lanurile popii nu-s departe de pădure și totuși nu găsești un fir mîncat de paseri. Dar pe lingă ele trece o căraușă pe care numai la căratul griului și la culesul cucuruzului umblă cară. Ce să caute dar pe aci căruța aceea care vine în pasul domol al cailor? Ce caută nu știe nici popa lancu nici Dan, dar văd amîndoi că s'a oprit în capul lanului. Stă așa cîtăva vreme, apoi văd că se coboară două chipuri de femei. Lui Dan i s'a ridicat deodată tot singele în obraji, apoi s'a albit cumu-i peretele. Un fecior, trecînd cu legături subsuoară pe lingă popa, zise: „E baronița dela noi cu fată-sa“. Lancu se uită mai bine. „N'aș putut să-și vadă de drum. De altfel nici nu prea aș drum pe-acici, numai își fac, că cine le oprește. Dar iată! Asta încă-i ceva. Uite, Dane, face semn cu mina. Cine știe, li s'a fi stricat ceva la căruță. Mergi de vezi!“

Dan nu zise nimic, dar nu se mișcă din loc. „Ci mișcă-te, eă să merg? Și așa n'aș ști să schimb o vorbă cu ele. Și sluga li-e ungur, de ceî cu pălărie cit un cuib de țarcă“. „Nu mă duc, tată!“ „Atunci mergem amîndoi. Ei, par'că te mîncă oamenii!“

Nu era nimic stricat la căruță. Dar spunea baronița, că Ella voia să audă mai de-aproape cîntecele fetelor și glasurile de ceteră, și să-i spună cineva cum merge claca asta. Preotul n'a stat mult aci, și-a ridicat pălăria de pae și s'a dus. Dan nu vedea numai pe baronița. Asta se mira cit de frumos vorbește Dan unguște. „Auzi d-ta, în doi ani să știi așa de bine o limbă e lucru rar. Se vede că ai bun cap“. Și baronița privi lung la fruntea lui largă și luminoasă.

„În anul viitor tot la noi o să continui? E

foarte bine așa. Înveți o limbă după care poți trăi. Cîte slujbe nu ți se deschid. D-voastră români faceți rău că nădăjduiți numai la preoție.“ Dan nu înțelegea nimic din ce-i spunea baronița. Ar fi putut sta așa, cu capul plecat, orî cit de mult și nu ar fi avut un cuvînt de spus. Dar un glas argințiu îi umplu de fiori tot trupul.

„D-ta ești de mult acasă?”

— De patru săptămîni, domnișoară.

— Mult, eă is numai de două. Și ce faci d-ta pe acasă?”

Dan nu zise nimic, dar baronița rîse: „Ce să facă? Tu gîndești că toți oamenii-s ca tine, Ella? Ei aici a crescut și nu se dorește într'alt loc.

— Vezi, mamă, cum ești și tu. Par'că eă m'aș dori într'alt loc.“ Ella își întoarse capul cătră secerătorii. „Cîți se fie de toți oare?“ Dan privi și el lung într'acolo, ca și cînd nu ar fi văzut nici cînd pe oamenii aceia, apoi cînd își întoarse capul văzu iar pălărioara aceea albă și ochii negri, ca-i s'aș uitat atunci din trăsura la el. Nu putu să spună o singură vorbă, ci baronița zise în locul lui: „Vor fi așa la 150“. „Ba, sînt 200“, zise acum Dan. Ella ar fi dorit să știe multe de toate, pină și ce cîntă fetele. Feciorul popii lancu răspundea la 'nceput rar, în două-trei cuvinte, dar încetul pe încetul glasul i se înălța, își perdu tremurarea, și răsuna învăluit par'că de-o căldură dulce, așa cum îi era glasul cînd răspundea înaintea dascălilor. A dat să-i spună pe unguște unele cîntece pe cari le trăgănau acum secerătorii. Dar în multe locuri se poticnia, nu afla cuvîntul, orî de-l afla, simția cum i se aprind obrajii. Ella ridea că nu știe așa cuvinte ușoare pe unguște. „Știi d-ta, știi, dar ar trebui să știi și mai bine. Cit stai acasă uiti și ce știi. Ce zici, mamă, n'ar fi bine să nu-și uite? Apoi vezi, dela noi ai mai putea să înveți cite ceva.“

Baronița nu zise nimic, ci privi iar la fruntea luminoasă a lui Dan. Așa înalt, suleget, cu privirea deschisă deșteaptă, așa luger de finăr nu a văzut ea pîntre odraslele magnaților lor. „Așa-i, Ella, că-i drăguț băiat?“ zise ea pe nemțește. Ella nu răspunse, ci privi cu ochii mari, umezi la Dan, care înțelegînd și el atîta potop de nemție, se îmbujoră la față, de parea că-i va țîșni singele din obraz.

Baronița întinde mina ficiorului popii lancu și se urcă în trăsură. Ella rămîne nemișcată înaintea lui Dan, cu ochii în pămînt. Mînuța i se ridică de cîteva ori, dar se lasă iar în lungul trupul svelt, ce părea că începe să tremure, cum ar tremura un fir de trestie la adierea zefirului. Apoi porni deodată sprintenă, ca și cînd s'ar fi speriat de ceva, și se lipi de mamă-sa în trăsură. O prinse de după git. „Cit e de bine aici, mamă, unde mergem noi acum?“ „Putem s'ajungem pînă nu sfințește soarele la marginea pădurii. Știi, trebuie să luăm ojina acolo. Ce zici Ella, ți-e frică? N'are de ce să-ți fie. Lupii pornesc tirziu din văgăunile lor. Și-apoi dacă vrei tu, vine și ficiorul popii cu noi. El știe toate locurile cu primejdie, că doar pe aici a crescut“. Și mama și fata priviră acum la Dan, care sta în marginea drumului, cercetînd cu ochii depărtări foarte mari. Soarele ce se apropia de sfințit, înveșmîntîndu-se în purpură, îi scâldea fața și fruntea într'o lumină tare. După ce-l priviră mult așa în lumină, Ella îmbrățișă iar pe mamă-sa, și baronița chemă pe Dan să meargă cu ele. Dan avea simțămîntul că are să se topiască aci sub privirile Ellei. Simția că trebuie să meargă, și totuși atîta s'a împotrivit, pînă ce baronița era pe-aci să se minie.

Drumul acesta și ojina dela marginea pădurii o săptămîină întregă l-a ținut în ferbințeli pe ficiorul popii lancu. Preuteasa îi spunea că prea e palid, prea de multeori se împiedică prin casă, și-l întrebă că ce are? Bolnav e? „Nu mi-e nimic, mamă, ce să-mi fie. Ia, se apropie Septembrie și plec iar în străini. Ce să-mi fie?“ Mergea în grădină, acolo sub nucul ce lucia ca bronzul în lumina soarelui. De sta cu ochii deschiși vedea stejarul dela marginea pădurii. Vedea cum razele soarelui ce apuneau se furișează printre frunze și se joacă în șuvițele de păr ale Ellei, ca o mîngăiere, ca o desmierdare, venită dela un suflet îndrăgît ce-i departe. Auzia glasul acela curat, așa de curat, încît de-atunci par'că i s'au inseninat toate glasurile omenești, chiar și a slugii cînd răneste la boul ce dă să împungă. Și de cîteori îl auzia, părea că-i învălue inima valuri ușoare, luminoase, ce-l gidilă, așa-l gidilă de-î vine să ridă. Vedea minuțele albe — niște minuțe de cum le vezi să le ieși, să ți le lipești

de obraz, și să nu-ți acopere nici jumătate obrazul. Și cu minuțele aceste îi da Ella cînd o prăjitură, cînd un picior de puî fript, și rîdea Ella cînd el scăpă vr'o bucată, ori cînd îi tremura așa tare păhărelul cu vin în mînă.

Dacă-și închidea ochii, avea senzația că și acum e în trăsură, și că zboară caii într'un potop de tropot, dar totuși căruța mergea așa de lin, ca și cînd ar aluneca pe o apă. Șede cu fața spre cele două femei, și atîta se uită în ochii mari ai Ellei, și ea atîta privește în ochii lui, pînă ce i se pare că unul vede prin ochii celuilalt o lume așa de frumoasă, de nu li se mai puteau despărți privirile. Și cînd pleoapele i se ridicau, tresăria neștiind că unde e acum. Cu ceva numai nu era mulțumit de cîteori se gîndia la ziua aceea. Ella a zis c'asa e voia ei, să audă o cîntare, ca aceea dela secere. Și Dan a trebuit să cînte o doină! Cum va fi cîntat? El nu și-a auzit glasul de loc, dar bine nu a putut să cînte. O, va fi cîntat rău de bună samă! Dacă nu, Ella de ce ar fi rămas așa de serioasă și părea că ochii ei i-s alții acum? De bună samă îi va fi părut rău, că l-a pus la o încercare așa de nepotrivită pentru el. Adică stai, potrivită ar fi fost ea, că doamne, ce cîntece frumoase știa Dan, atunci însă nu a fost potrivită.

Popa lancu nu zicea nimic, ci ochii i se încruntau din cînd în cînd, uitîndu-se la băiat. Dar încruntarea trecea grabnic, și cînd preuteasa îl întrebă pe Dan ce are, popa se răstia cu vorbe aspre: „Ce să aibă? Nimic. Vezi bine că nimic, dar voi femeile, cu atîtea întrebări îmbolnăviți și pe omul cel mai sănătos.“

Dan n'a mai cutezat să meargă niciodată pe drumul dintre lunci, nici la lanul unde a fost grîul lor. Pe lingă zidul sur, înalt, trecea cu capul în pămînt cași cînd l-ar alunga cineva. Acasă putea să citiască mai bine, și preuteasa se bucura cînd băga de samă cum i se rumesc pe fiecare zi obraji.

Dar înainte de Septembrie — Dan trebui să colinde odată tot hotarul, că se desparte pe-un an de el. Numai cîteva zile mai are, și va pleca acolo, unde, Doamne, cit e de strîmtă lumea. Feciorul popii lancu își vedea pentru cea din urmă oră locurile scumpe. Dar de ce-î venia așa de cu supărare, cînd trece pe lingă

o măgură, pe lângă un părăiaș, și se gîndia: pînă la anul n'o să le mai văz! Știe Dumnezeu sfîntul ce inimă are omul citeodată. Staî în loc tu și te gîndești, că-i inima ta, și nu pricepi. Așa și Dan acum.

Porni spre casă nemulțumit cu sine, și cu presimțul că trebuie să se sfîdiască cu cineva. Și cu cît se apropia mai mult de sat, cu atîta inima i se făcea tot mai amară. Era așa pe la însărate, cînd potolindu-se căldura, mierlele galbene flueră tare și curat din prunii grădinilor. Numai cite una dă să se îneco citeodată. Așa o răcoare semină plutește de-asupra grădinilor largi, iar pe hudițile măi ascunse se pornesc umbrele, umede par'că. Pe lângă zidul înalt, Doamne, ce răcoare-i. Și Dan nu trece acum grabnic pe lângă el, ci se gîndește: „Oare de ce-i așa de rece zidul acesta?” Dar nu se gîndește mult la asta, căci de după el, din grădină, sufletul unui cîntec prinde să se strecoare printre arborii bătrîni, să se învâluie prin coroanele lor bogate, să se împrăstie apoi tînguinduse, umplînd grădina toată. Era un plîns domol de strune, din care se desprindeau suspine calde, înlăcrimate. Dan se opri lîngă zid, aproape de poartă, ca înlemnit. Nici nu bagă de samă cum s'a deschis poarta și o căruță cu doi cai suri eși în drum. Sluga se întoarse să închidă celea două aripi mari, grele ale porții și stătu apoi locului uitîndu-se la Dan.

„Zice frumos hoața, Domnișorul, așa-i că zice frumos? Ascultă și d-ta, că eu era să nu mai pornesc odată după trifoiu!”

Dan tresări și se uită la român. „Cine zice acolo din ceteră?”

— Cine se zică, baronița ai tînră. Să vezi ce măi puii de fată. Dta n'o cunoști?

— Nu! zise Dan și porni grabnic spre casă. Abia sara tîrziu se gîndi măi deslușit: să fi cîntat el totuși frumos atunci în pădure, că Ella cînta acum pe violină doina ce i-a tremurat-o el atunci.

În celea trei zile din urmă Dan n'a vorbit nici zece cuvinte. Iși pacheta cărțile, și nu le putea potrivi bine. Preuteasa îi ajută, dar după ce puse odată în rînd, lui nu-i plăcea, și se apuca să le așeze altcum.

În ziua plecării, preuteasa nu se putu răbda să nu-i zică „Auzi, Dane, spune-mi tu mie ce

ai pe suflet. Vezi, n'ai plecat nici cînd așa de fără voe ca acum. De ce nu vrei să-mi spuî?”

— Cum să-ți spun, mamă, dacă nici eu nu știu. Iacă, m'a cuprins și pe mine așa o jale. Dar o să-mi treacă, numai să mă apuc odată iar de învățat.

— Vezi bine că o să-i treacă, zicea popa. Trebuie să treacă, Acolo n'are vreme de gîndit. O să-i treacă, Mario, n'ai grije.“

Dar cînd sluga Gheorghe sta cu căruțul gata înaintea pridvorului, Dan nu știa încătrău să-și îndrepte privirile pline de lacrimi. Cînd sărută mina popii, din gene i se desprinse un strop cald. Iancu-l îmbrățișă, apoi eși grabnic în curte să deschidă poarta. Cînd eși căruțul, Iancu răcni odată la un minz ce da să scape după trăsură, de bietul minz se întoarse, ca lovit cu parul, și fugi în grajd ca alungat de streche.

Popa și preuteasa în ziua aceea n'au vorbit nimic, dar sara Maria nu se mai putu stăpîni.

„Iancule, ni se prăpădește feciorul! Nu era măi bine cum am zis eu? Să-l fi trimis la preoție! Vezi că nu-l trage inima să măi umble la străini.“

Popa cum se frămîntase cu gîndurile toată ziua, răspunse scurt: „Nu se prăpădește, Mario, nu se prăpădește. Știu eu că o să-i prîndă bine. Las' că-i trece! Tot popă o să fie din el odată.“

* * *

La școală, Dan sta de multeori cu cartea în mînă ceasuri întregi și nu putea învăța trei sîre. Dar după ce odată dase un răspuns așa de slab, de se cruci profesorul și se miraseră conșcolarii, mîndria de student bun îi învioră sufletul. Copil e el acum, într'al 19-lea an, să se lase dus de farmecul poveștilor ca copiii? Doar' e o prostie și numai să te gîndești, să te puî alături cu copila unei baronițe, tu un copil de popă românesc de pe sate. Mare prostie! Și Dan se puse pe învățat, și cerca mereu să-și țină gîndurile acasă. Și le-a ținut el pînă odată, cînd servitorul dela școală îi ceru doi bani căci are să-i dee o carte. Va fi vr'o scrisoare de-acasă. Dar nu era deacasă, căci popa Iancu nu i-a scris nici cînd o cartă ilustrată. Doamne sfînte, de unde va fi, căci Dan nu a primit în viața lui ilustrate. O scrisoare măruntă, fină, așa de necunoscută de nu

ar fi ghicit în veci de unde să fie. Cînd i se opriră însă ochii pe pecetea poștii, Dan se albi ca peretele. Ascunse grabnic ilustrata în buzunar și intră în clasă. A rămas în scaun fără să se miște trei ceasuri, și fără să cuteze să se uite la cineva. Acasă numai o scoase cu teamă din buzunar, și citi de vr'o zece ori, pînă o înțelese. Și era o slovă ca tipărită!.. „Dle Dan, dacă ai vrea aș urma bucuroasă o corespondență cu Dta. Mi-ai trimite vești de pe-acolo, eū vești de pe la noi. Spune-mi vrei? Ella.“ Lui Dan i se păru că s'a făcut de-odată primăvară. O lumină mare îi umplu sufletul și nu știa de ce. Vedeă lumea întregă altcum. Nu-i mai părea nepotrivit ca el să stee de vorbă cu Ella, dimpotrivă i se părea că altcum nici nu ar putea să fie, decît să se apropie tot mai mult de lumina aceea. Îi scrise dar că s'a bucurat din inimă de scrisoare și că va corespunda totdeauna cu cea mai mare plăcere. Dar cînd să o adreseze, rămase zăpăcit. Unde să i-o trimită? Ella uitase să-i deē adresa. A doua zi, într'o scrisoare închisă, fata îi spunea să nu se supere, că a fost așa de încurcată, încît a uitat să-i deē adresa.

(Vaurma.)

CRONICĂ

Coperta numărului prim și a acestuia, precum și altele ce vor urma — alcătuite din frumoase motive românești din România — sînt lucrate la societatea „Albina“ din București, care sub conducerea doamnei ELISA A. MARGHILOMAN își desvoaltă activitatea binefăcătoare. Aducem mulțămiriile noastre mult stimatei doamne pentru sprijinul de care a învrednicit străduințele noastre și considerăm de un îndemn de muncă dovada acestui distins sentiment de jertfă. *

Concertul reuniunii de cîntări și muzică din Lugos. Dirigent I. Vidu. 7. 20 Ian. 1906.

A face recenziunea unui concert, care putea reuși și mai bine, e greu și neplăcut. Mai ales la noi critica obiectivă nu e prea suferită. Sînt mulți din vremile „Vorbiți, scrieți românește pentru Dzeu“! Generația nouă mai cere și atributul „bine“ pe lingă vechia exclamație!

La toată întimplarea, dl Vidu este unul dintre compozițiii români mai apropiat de sufletul poporului. Am regretat, că în concertul din urmă, în contra obiceiului de pînă acum, a luat numai una dintre compozițiile sale în program, „Dunărea“, — și aceasta e una dintre cele mai puțin reușite,

Dunărea, — dela venirea cu Traian pînă la trecerea Carol, — a avut o însemnătate cu mult mai mare, decît să poată fi mulțumită cu un tratament așa de ingrat. Cîțiva soli, lipsiți de caracter dramatic, — restul coruri drăguțe, însă fără grandeța și puterea celui mai mare fluviiu din Europa centrală. — Așa-i poate Cimișul?

Restul programului a fost binisor întocmit. Două piese de Porumbescu, „Imnul nostru“ și „Dormi ușor“. Ne-a reimprospătat regretele după componistul plin de simfire, — dispărut la începutul carierei.

Corul marinarilor de Bazin și „Vinul, fetele și vier-sul“ de Caudella au fost executate cu precizieuna tradițională a corului.

„Doina“ de Paulian, punctul din urmă, din cauza insuficienței orchestrei, — care mai bine lipsia cu totul, — a stricat mult din impresiile bune cîștigate în decursul concertului.

Două puncte din program au fost cîntate de dl G. Oprișă, elev la conservator. S'a distins printr'un bas profund, mlădios, cu timbru simpatic atît în Aria lui Sylva din „Ernani“, cît și în Aria lui Sarastro din „Fluerul ferme-cat“.

Accompaniamentul tuturor pieselor a fost susținut de Dna Maria V. Branisce, cu o măestrie, exactitate și eleganță artistică. Dorim tuturor cari au conclucat la concert să ajungă la acelaș nivel.

Pînă n zori dans și voe bună.

Lia-Lia.

GRUPĂRI LITERARE. În România se desfășură un crîncen război literar de-o deosebită importanță în mișcarea noastră culturală. Lupta se dă între tabăra plăieșilor dela revista „Sămănătorul“ și între insurgenții unor idei străine, grupați în jurul mai multor reviste efemere. E o încăerare între românismul de baștină și între străinismul ce vrea să-și dureze altar pe pămîntul țării românești.

Se știe că „Sămănătorul“ propovăduiește și apără naționalismul în artă cași în oricare altă manifestare a sufletului românesc. Acest crez în literatura noastră nu e nou, el străbate ca un fir roșu cursul veacului trecut, începînd mai ales dela activitatea lui M. Cogălniceanu, C. Negruzzi, A. Russo și V. Alexandri. Toate operele de samă ale literaturii noastre intră în albia acestui curent sănătos și singurul firesc. — Obirșia mișcării actuale e de a se căuta în poezia primăvărată a lui Coșbuc. Vigoarea și seninătatea acesteia au înădușit oftările și suspinurile ce mohoriseră înainte cu un deceniu atmosfera literară; generația tinăra se însufletește din nou pentru dragostea de viață și de luptă, în inimii răsare din nou iubirea pentru comorile poporului și comorile trecutului. O ceată de tineri s'adună și înființează revista „Floarea-Albastră“. În această revistă romantică se ivesc pentru primaoră zorile mișcării literare care astăzi stăpînește 'n lung și 'n lat pămîntul românesc. Floarea ideală a cîntăreților însuflețiți, nesprijinită și dusă pe cărări greșite de-o minte războinică și incilită, se ofilește însă după o scurtă viață. Acelaș grup de tineri după doi ani, în 1901, înființează o nouă revistă „Curierul Literar“, la care colaborează însuș maestrul Coșbuc. Pro-

gramul acestei reviste e un extras din Introducția Daciei Literare dela 1840 a lui M. Cogălniceanu, în care ni se spune:

„... Ţelul nostru este realizarea dorinței ca Românii să aibă o limbă și o literatură comună pentru toți. Dorul imitației s'a făcut la noi o manie primejdoasă, pentru că omoară în noi duhul național. Aceasta manie este mai ales covârșitoare în literatură... Noi vom prizoni cît vom putea aceasta manie ucigătoare a gustului original, însușirea cea mai prețioasă a unei literaturi. Istoria noastră are destule fapte eroice, frumoasele noastre țări sînt destul de mari, obiceiurile noastre sînt destul de pitorești și poetice pentru ca să găsim și la noi sugeri de scris, fără să avem pentru aceasta trebuință să ne împrumutăm dela alte nații”.

Un program nu se poate mai cuminte care și astăzi e pe deplin actual. „Curierul Literar” prin acest program reia conștient tradiția literară dela 1840 și incopie mișcarea națională din literatura prezentului cu cea inaugurată de înaintașii noștri vrednici. Sufletul acestor două reviste, zămislite din cel mai curat idealism, au fost pînă mai ieri frații de cruce dl Șt. O. Iosif și Ilarie Chendi, cari astăzi — neglijind povața bătrînelui Cogălniceanu din acelaș program: „moralul să fie pentru noi pururea o tabie de legi și scandalul o uriciune isgonită” — trăiesc învrăjbiți unul cu altul.

Roade „Curierul Literar” n'a adus, din cauza vieții lui scurte. Au apărut numai cîinci numere. În ultimul număr ni se spune că se contopește cu noua revistă ce va apărea sub direcția celor mai luminați poeți ai noștri, A. Vlahuța și G. Coșbuc. — În 2 Decembrie 1901 apare primul număr din „Sămănătorul”, vestind:

„Ne stringem cu credință și cu dragoste în jurul aceluiaș stindard, stindard de pace și de înseninare și de înfrățire intelectuală, de apostolică muncă pentru desmorbirea inimilor cari tinjesc, pentru chemarea altor puteri risipite la o îndrumare mai sănătoasă, la sfința grijă a întăririi și a înălțării neamului acestuia”.

Această chemare de înfrățire ideală a adunat în jurul revistei lamura scriitorilor. Grupul tinerilor dela „Curierul L.” s'au întîlnit în coloanele „Sămănătorului” cu sfetnicii literaturii noastre și împreună au dat publicului una dintre cele mai bune reviste românești. Apostolica muncă a durat un an, răspîndind roade îmbelșugate, cari n'au putut trezi însă îndeajuns luarea aminte a lumii. Cu stindardul de pace și de înseninare nu s'au putut desmorbî inimile celor mulți. După un an, frunțașii poeți se retrag și revista slăbită rămîne pe umerii celor doi frați buni, Iosif și Chendi. Lupta era grea, iar puterile erau și prea puține și prea slabe.

Atunci s'au gîndit ei să cheme în fruntea revistei un căpitan războinic, care să-i deie viață și s'o ocrotiască de orice năvăliri barbare. Căpitanul era ușor de găsit, căci dl Iorga tocmai atunci pornise în coloanele ziazului „Epoca” o înverșunată luptă împotriva insanitațiilor din țară.

Venirea d-lui Iorga la „Sămănătorul” a fost hotărîtoare pentru viața acestei reviste și pentru triumful curentului inaugurat de dinsa. D-sa a dat revistei aureola individualității sale puternice în toate

complexitatea ei omenească și supraomenească. Îndrumarea sănătoasă a început să se reverse în vuet infricoșate pe toată cîmpia românească. D-sa are meritul de-a fi determinat și popularizat curentul românesc în literatura de astăzi, susținut de o pleiadă întreagă de scriitori de samă. Îndată după intrarea d-sale la „Sămănătorul” precisează criteriile culturii naționale:

„Cînd un popor își dă seamă că viața ce se bate în milioane de inimi, ce luminează în milioane de minți, nu se asemănă cu viața altor neamuri și că e vrednică să fie păstrată pentru desăvîrșirea și amonia lumii, că ea cere forme particulare pentru a fi statornicită, recunoscută și admirată, cînd după multe cercetări răbdătoare și puternice avintui, aceste forme se află, și cînd individualitatea, reapărată, a fiecărui scriitor sau artist se desface din acest fond adînc și larg al rasei sale, conștient de însușirile ei — atunci trăește cultura națională.”

Credincios acestui adevăr, „Sămănătorul” și-a împlinit conștient și bărbăteșt apostolatul. Astăzi nu există minte dreaptă care să nu se închine ideilor bune propovăduite de această revistă, nu se află inimă românească care să nu se bucure de triumful naționalismului nu numai în artă, ci în toate manifestățiunile vieții noastre. Orice cap luminat înțelege că aici nu e vorba de-o părere individuală, precum nu poate fi vorba nici de un sentiment șovinist îngust și agresiv, ci de-un adevăr universal, cu care ne întîlnim în viața tuturor popoarelor civilizate.

„Sămănătorul” cu toate ideile lui sănătoase și mintuitoare ce le predică neconținut, în timpul din urmă și-a sporit binîșor dușmanii. Cauza e ura personală împotriva d-lui N. Iorga. O armă puternică a acestuia cu ajutorul căreia străbate, sfărîmînd orice obstacole, e polemica, care, după d-sa, înasamnă luptă și care „n'are nimic a face cu polemica intereselor personale jignite sau a vanităților atinse, cu aceea care se războiește din invidie, din josnic simț de răzbunare sau chiar din mania vrednică de milă de a face rău”. Mulți însă nu cred acestei mărturisiri ideale a d-lui Iorga; mulți se poticnesc numai de slăbiciunile trecătoare ale d-sale, iminente ori cărei făpturi omenești. Pe unii îi vedem indignați că astăzi literatura se îndrumă cu cnuta, pe alții îngrijați că polemicile d-sale, prin caracterul lor violent, sălbătăcesc moravurile, iar pe alții îi auzim tînguindu-se de despotismul „Sămănătorului”, care altora nu recunoaște decît dreptul de a primi fără discuție scrisul lui. Nemulțumirile se prefac în ură, sub stăpînirea căreia unii cad în greșala de a-și renega activitatea din trecut împreună cu părerile despre artă și literatură.

Cel dintîi nemulțumit retras dela „Sămănătorul” e dl Ovid Densușianu, care și-a întemeiat revista sa proprie „Viața Nouă”, cu un așteuș violent împotriva tendințelor naționale și a ardelenilor în literatură. Campania aceasta a d-sale e deadreptul caraghioasă și vrednică de compătîmire. E știut că d-sa e născut în țara Făgărașului și că tatăl d-sale, Aron Densușianu, era cel mai aprig apărător al naționalismului, cum era și d-sa pînă mai ieri. Învățatul pogoritor din viața domnească e deci de

douăori renegat. Feliul umilitor cum vorbește despre păsările Transilvănenilor și necuviința cu care judecă niziunile noastre artistice, dispensează pe orice om de bun simț să stea de vorbă cu d-sa. Glasul nostru al celor cari ne dăm sama de soartea vitregă ce-am îndurat-o, de toate împrejurările fatale în cari trăim, și-asa n'ar putea trezi în acest suflet cernit de patimă o singură scintee de dreptate. Dealtfel activitatea d-sale literară ciudată și plină de contradicții nu întimpină nici un sprijin. N'are nici colaboratori nici cititori.

La sfârșitul anului trecut din Galați s'a pornit o cruciată nouă împotriva „Sămănătorului“. O seamă de scriitori ovrei au ridicat flămura roșie a socialismului, întemeind revista „Curentul Nou“, cu care vreau să mintuiesc literatura românească de imoralitatea țărănească. Toate teoriile și scrierile strănătății sint mobilizate pentru a dovedi că îndrumarea de astăzi a literaturii românești rătăcește pe cărări înguste și barbare. Răspunsul cuvenit la clevetirile acestor cavaleri ai artei cosmopolite se poate citi în ultimele numere ale „Sămănătorului“, ce-au încheiat zilele de luptă ale anului 1905.

Ultimul care a părăsit „Sămănătorul“ e dl Chendi. Despărțirea de foștii lui tovarăși de luptă a fost determinată de niște neînțelegeri personale, cari n'au nici o inrudire cu literatura, și e păcat că ele au rămas eternizate în analele morăvurilor noastre literare.

Din această nouă neînțelegere s'a născut o nouă revistă, „Viața Literară“.

Dl Chendi a putut să se înțeleagă că interferințarea ovreiască dela „Adevărul“ să scoată revista și-a reușit să o pană sub direcția alor doi dintre fruntașii scriitorii, G. Coșbuc și Ion Gorun. „Viața Literară“ își deschide coloanele tuturor scriitorilor, dându-le „libertatea cît mai deplină a manifestării talentului lor“, neîntrebindu-l „de curent sau de program“, cari lipsesc acestor reviste. În primele două numere, cari s'au vîndut în 10.000 de exemplare, găsim o pleiadă întreagă de scriitori tineri. Alături de poeziile lui Coșbuc, cetim cele semnate de G. Tutoveanu, Andrei Naum, Ion Minulescu, D. Nanu, Fatma, Z. Bârsan, Alice Călugăru și următorul cîntec de M. Cunțan:

Ciocirlic ce-ai cîntat	Vine trist și tot mai rar,
Prevestindu-mi răsăritul	Nici din frunză nu mai zice...
Ti-a fost cîntul blestemat,	Păsărică, cîntă iar
Că nu-ai fermecat iubitul	Farmecile să se strice.

Dintre prozatori, alături de Ion Gorun, aflăm pe I. A. Bassarabescu, Arthur Gorovei, Vasile Pop și alții. Partea informativă e foarte bogată. Cronica artistică e redactată cu competență de V. Cioflec, cronică teatrală de Xenii și cronică literară de Chendi. În una din cronicile literare se vorbește de poeziile lui Goga, arătîndu-se greșelile și lipsurile criticilor de pînă acum.

Aceste ar fi revistele cari nu se uită cu ochi buni la „Sămănătorul“. De altele redactate de niște condeie inconștiente n'ci pomeni nu putem.

Motivul cari au creat aceste grupări literare sint evidente pentru ori și cine.

REVISTE ȘI ZIARE. Anul-Nou ne-a adus foarte multă hirtie tipărită. Pretutîndeni apar foi și reviste nouă; altele se anunță. Bogăția aceasta e un semn îmbucurător, intrucît ne dovedește că avem cărturari cu atragere de inimă la scris și public care cetește din greu.

În Brașov a apărut „Dreptatea“, urmărind scopul de a polemisa cu „Deșteptarea“ în afacerile bisericii Sf. Nicolae; în Hunedoara dl V. Osvadă publică „Tovărășia“, o foaie săptămînală economică care are multe drepturi de existență; în Lugoj meseriașii au întemeiat „Meseriașul“; în Timișoara „Controla“, de urită memorie, a reinviat, în stăpînirea altor oameni cu gînduri bune; în Bistrița dl Onișor a pornit din nou Revista Bistriței; aici în Budapesta partidul kossuthist a întemeiat foaia populară „Lumina“, în care fruntașii coaliției ungare publică cîntece de sirenă; în Șimleu apare „Păstorul Sufletesc“ periodic de predici, redactat de trei preoți; „Libertatea“ din Orăștie publică în fiecare săptămîină „Foaia Interesantă“, cu ilustrații; iar de-asupra tuturor, celor vechi și celor nouă, stăpînește „Orizontul“ din Cluj, redactat de prietînul nostru V. E. Moldovan.

În „Pagina Intii“, un fel de prim-cuvînt sau așa ceva, ni se spune foarte naiv că programul acestei reviste e scurt, dar cuprinzător: „Noi vrem binele“. Acest bine, pe care desigur toate ziarele mai sus pomenite încă îl vreau, „Orizontul“ nădăduște să-l ajungă spunîndu-și părerile pe șleață, filozofînd nițel despre relele ce ne bintue, alegînd părțile bune ale socialismului, cam pînă unde a ajuns Isus Christos și pînă unde pătrînsa chiar și programul nost național. Săvîșînd toate aceste — citate din „Pagina Intii“ aproape cuvînt cu cuvînt — „atunci, crede confratele dela „Orizontul“, munca noastră va completa numai frumoasa armonie, care deșteptătoare și încîntătoare pătrunde la urechile românești din redacțiile „Luceafărul“-ui, a „Sămănătorul“-ui și a „Făt-Frumosul“-ui.

Bunăcredința și idealismul curat al redacției „Orizontul“ nu le contestă nimeni, dar dela toate aceste pînă la puțină de-a face binele e o mare distanță. Dovadă e aproape întreg cuprînsul primului număr. Ce articole vor cuprinde numerele viitoare, cum va reuși să completeze „frumoasa armonie“ — nu putem ști. Nouă ne-ar părea nespuse de bine, dacă „Orizontul“, după o muncă grea și conștiențioasă, ar izbuti să-și vadă realizate macar o parte din idealurile visate, dintre cari cel dintîi fără îndoială e cel de-a scrie bine românește.

Anunțînd apariția atîtor publicații periodice naționale, ne vin în minte două rînduri din Heine:

Uns fehlt ein Nationalzuchthaus

Und eine gemeinsame Peitsche.

Oct. C. Tăslăuanu.

La acest număr alăturăm suplimentul artistic: *Isus Christos Pantocratorul de Octavian Smighelschi.*

Errata :

În acest număr la pag. 28, coloana din stînga, a se citi: rîndul 6 de sus: „Maica Domnului“ în loc de: „Maria Domnului“. — În rîndul 9 de sus *S-tă Măria* în loc de „Stachăria“. — În rîndul 10 de jos, „San-Marco“ în loc de „Sancharco“.

POȘTA REDACȚIEI.

L. în C. La DVoastră în Bucovina, de unde s'aud în timpul din urmă așa de puține lucruri bune, sint destule subiecte cari pot tremura pe coardele unei lire. De ce alergați tocmai în Spania, la Mauri? Versurile

La castelul vechi Alhambra
Sună foșnete de lastre
Printre rosacee glastre; ...
Din balcon străluce ambra
'N pirostriei și-arată razna,
Taina nopților albastre,
Cum și-oftează serii cazna...

nu Vi se par barbare și nedemne de-un începător? Numărul Coșbuc nu-l mai aveni.

POȘTA ADMINISTRAȚIEI

I. G. „Nuelușa“ e o publicație absolut independentă de revista „Luceafărul“. Și expediarea ei se face deosebit. Numai numărul 1 s'a expedit împreună. „Nuelușa“ apare la 5 și 20 v. a fiecărei luni.

B. P. în C. Achatat pe întreg anul 1906.

Scoarțele pentru „Luceafărul“ s'aau expedit deja, recomandat, tuturor. Cei cari mai doresc să aibă aceste scoarțe, să ne trimită suma de 2 cor. Nu mai dispunem decît de cîteva exemplare.

Numere vechi din anii trecuți nu mai avem decît puține. Ne lipsesc cu desăvîrșire colecția anului 1902—; 1903: numerele 2, 4, 7, 24; — anul 1904: num. 2, 5; — anul 1905: numerele 1—10.

APARE:

La 1 și 15 a fiecărei luni, stil v.
Prețul acestui număr 50 bani. —
Pentru România 65 bani.

ABONAMENTUL:

Ediția de lux: — 20 cor. la an
Pentru străinătate: 25 " " "
Ediția simplă: — 12 " " "
Pe jumătate de an 6 " " "
Pentru străinătate: 16 " la an

Redacția și Administrația:

IV., Strada Molnar, Nr. 10.

Redactor: OCTAVIAN C. TĂSLĂUANU.

BIBLIOGRAFIE.

M. Sadoveanu, *Amintirile căprului Gheorghiuță*, „Minerva“ București, 1906. Prețul: 2 lei.

Radu Rosetti, *Cu paloșul*, poveste vitejască din vremea descălecatului Moldovei, București, 1905.

Edgar Th. Aslan, *Fiica lui Radu-cel-Frumos*, împrejurări și chipuri din trecut. București, 1905.

N. Petrașcu, *Marin Gelea*, roman, București, 1905.

Alexandru de Mocsonyi, *Religiune și știință*, studiu asupra raportului lor. W. Krafft, Sibiu, 1905.

M. Sadoveanu, *Floare-Ofiliță*, roman, „Minerva“, București, 1906. Prețul: 2 lei.

Vasile Pop, *Domnița Viorica*, roman, „Minerva“ București, 1906. Prețul: 2 lei.

Mihai Sadoveanu, *Povestiri de sărbători*, Biblioteca pentru toți Nrii 234—335. Leon Alcalay, București, 1906.

N. Petra-Petrescu, *Ilie Marin*, istorioară pentru tinerime. „Minerva“ București. 1906. Prețul: 1 leu 50 bani.

V. Demetrius, *Trepte rupte*, poezii, București, 1906.

Al. Odobescu, *Opere complete*, Vol. I. „Minerva“ București, 1905. Prețul: 1 leu 50 b.

Lucian Bolcaș, *Năvăliri Barbare*, nuvelă Budapesta. 1906. — Prețul: 1 cor.

Gh. C. Ionescu, *Note de drum*, cu o prefață de G. Coșbuc. Editura revistei „Sezătoarea-Săteanului“ din Gorj. —

Calendarul Minervei pe 1906. Prețul: 1 leu 20 bani

Il. Chendi, *Fragmente*, „Minerva“, București, 1905. Prețul: 2 lei 50.

Vasile M. Kogălniceanu, *Chestiunea fărâneasă*, București, 1906.

C. S. Constanța, *Spre Albania*, Impresiuni, Obiceiuri Moravuri, București, 1905.

George Orlean, *Pinea păcatului*, Parabolă în patru acte și în versuri. „Minerva“, București, 1905.

Abonați

„NUELUȘA“

Revistă umoristică și satirică ilustrată.

Apare la 5 și 20 v. a fiecărei luni, în mărime de cel puțin 12 pagini.

ABONAMENTUL:

1 an 8 cor. 6 luni 4 cor.

Pentru preoți săraci, învățători și studenți

1 an 6 cor. 6 luni 3 cor.

ADMINISTRAȚIA

Budapesta IV. str. Molnar 10.

Cumpărați „ILUSTRATE“ ed. „LUCEAFĂRUL.“ Seria de 20 bucăți 1'20 b.

A apărut:

NEAMUL ROMÂNESC ÎN ARDEAL

și

ȚARA UNGUREASCĂ

VOL. I.

de

N. IORGA.

—|o|—

Prețul 2.50

— De vânzare la Librăria noastră. —

A apărut:

LUCIAN BOLCAS

NĂVĂLIRI BARBARE

— Nuvelă.

—|o|—

Prețul 1 cor. (10 bani porto).

—|o|—

De vânzare la autor: Budapesta, Izabella-tér

— 2 sz. —

AVIZ!

Colecțiile «Luceafărul»-uî pe anii trecuți se vînd numai legate. Expediate franco costă:

Ediția simplă (An. II, III și IV.) 30 cor.

Ediția de lux (Anul IV.) . . . . 40 »

Anul I pe 1902 lipsește!

Kurz & Tsa

Primul iustitut de chemigrafie.

Execută clișee în aramă și cinc, pe lingă garanție și prețuri moderate.

Budapest, VIII. Szentkirályi-utca-13

ARDELEANA

Institut de credit și economii, Societate pe acții. Sediul Orăștie, casele proprii. Fondată la 1885. — Capital social: 500,000 cor. — Fonduri: 400 de mii coroane. — Starea depunerilor: peste 2,400,000 cor. — Primește:

Depuneri spre fructificare, dela particulari cu 4%

— Darea de venit după interese o solvește institutul separat. —

Depuneri și ridicări făcute prin poștă se efectuează cu întoarcerea poștei.